

Manombatana ayelusa kucala. Kutshu
 ma litulu linetsha noma lijuma, ~~£~~ noku
 yibafwana betomo kusatshithita, ichamuka
 inombatana nezilichamfuta. Itshathe
 libeshu layo ilibinge. Ihumule tohe
 tino tayo. Itshathe ~~tinjuku~~ iphume. Iconje
 esibayeni. Ivule migoco. Ingene ishaye tomo
 itishushumbise kuje, kuje elidleweni. Ifike
 iteluse lina litshi dli! Imvula itizinggi
 kele nje, elijongosini lidla masi nenyama.

Kutshi, mashona, itibuyise inombatana:
 Itivalele. Ibuye ihumule libeshu ilibeke
 itshathe kudla idle. Ihlala etiko yotshu.

Yohu leno iyeda nje ayithumwanga
 munu.

Nemwe inombatana itihethela kusenga
 Noma chona ufwana ekhwabo, ikwede
 usebedi wayo kokuba kwenele kubuya
 tomo, ilungise mathunga. Isenge. Iklezisa
 bafwana betomo. Ithe magula ngelubisi.
 Ithelele timbwa nemakati. Ithe nemagula
 etingane. Netisiva tekhwabo, kanye na-
 boyise babululeke enjabeni yekusenga

Usebedi nominyo wemanombatana
 zikudla. Inombatana isebeda kudla.
 Isala ingakahlakaniphi kahle. Ithumwe
 lanjele nina, ayifunjise toke tino
 kahle. Ayihombise, ayihombise. Ayithu
 me, ayejwayete.

Syitshela kokuthi kufwanele itejwa-
 yete usebedi. Ma ibambe usebedi ibe iyo-
 finyela. Ishalute, iyalute. Ithathe nge-
 mawala, iwede iwuceje. Iyeka ku-
 phukula ma itshengiswa usebedi. Iya-
 ke futhi kweluleka, idembuluke.
 Kute kushone lilanga ingeko ino ne-
 yedileyo.

Manombatana awafwani. Kubo-
 na tonyoka netehlulwa nayikute-
 nwaya. Netivimba ngematomnyo.
 Kubona netimwe tingane tebanu,
 netifinyela tibe yisigaga. Uthi usa-
 thi inombatana iye efuleri uyibone
 seyila. Uthi usathi iyayala injima
 uyibone seyiziphile. Uthi usathi
 ithatha umbila iyasila uyibone se-
 yiphakula libwe seyidizibekela seyiz-

kobonja kudla.

Ma kuhona lichegu noma yisaluka
ti ehaya, uve sejabula sithi weda kahle
nanenanami. Ngeke usihlebe nakemtini
ma ugana. Nakemtini bangabona nje
kokuthi kufike ufati ngempela. Nyoko
wakufunjisa kahle.

Kanti futshi, ma inombatana yeluleka
ngesebedi, uyifunyanise idembuluka
idonse unomo sewumuje, ngetinja
ba tekuthukuthelela kwekuthi kushi
woloni kokuthi ayisebede kudla, baya
thula bonina. Bayekele salukati noma
yilichegu nelihona ehaya, ke liyede
ngenomo.

Ma ligama lenombatana kuwu-
Tikizana, sithi salukati, "We Tikizana
wediwa yini wena kokuba libojwe
uligese umwaka? Angithi majoda
uyawathanda? Ufuna kuhleba nyoko
kuthiwe alange akuyale ufati we-
nanami ebuthela kangaka! Inywa-
na neyefuta ekhwabo le! Ubocobob

Ingakasi unuke, uwe kokuthi
kunukani. Uwe kokuthi uyamba
nje uyinjoda yini, ave uwufati
wemumu hona ngoso loku! Funa
sive sekuthiwa nje kogana.

Ubo cobota unuke utive koku-
thi uyini. Ufinyele ulingise nyoko.
Ave kuyibume kokuba kuhluphekwe
nenywanwa wenombatana abeyili
vila nelehluwa yikutenwaya nje-
ngawe nje. Kojwa majoda uyawa
tshanda. Kanti nawo majoda a
xubwa nekudla, ngoba ayadla."

Ma seyikuvile lokuthethiswa ino-
mbatana, ibe seyicala nesimwe simo.
Ibe nemahloni ekutijumata emajodeni
ngebuwila bayo.

Usebedi

Phela ingane yenombatana ihlala
nenina. Alokwe eyithuma njalo, toke
tino. Ayibekela sineke sekuyithuma.
Edela kokuba yejwayele kusibeda.

Uyitshela kokuthi ayishanele, i-
sinje. Iye efuleni iyoha amadi isheal
e. Igeze libojwe. Iphembe unilo. Iye
kotshota tuni. Ivule libiwe ilicanjule,
Icanjule nembokodwe yelibwe. Isile ma-
bele noma yimlila, noma yidobe te
kuvuba masi. Ikhwezele etiko
Ixhoda lithanga ibonje sijingi.

Kuvushwe kudla ibonje ngelipini
igete titsha iphakele banu. Ma seba
dlile ibacubise igogq titsha neti-
thebe. Ishanele.

Ma ikade ilele yendule isha-
nyele. Ma iphemba ekuseni, ibu-
the unotha iwuchithe etaleni iphembe
e. Ma kuganjaywa iganjaye. Ma
kudingeka isinje endlini. Ma kuphe-
le tuni iye kotshota. Mangabe
kuphele amadi iwabe.

Ma kulimwa ilangyele nina nelige-
ja. Ayitshela kokuthi ligeja ingaliba-
mbeli ekupheleni kwephini. Angemi
athi chwi ma ehlakula ngoba banu

batothi uyilivila. Ligeja umuntu
 ulithi khankw, akhothame nalo,
 athi khomfo khomfo khomfo, ehlakula
 Angemi umuntu ngephini welikhuba
 ate atamule. Tesheli tiyabonisa. ma
 tibona inombatana ivilaphela ligeja
 atiyesheli ngoba titshi yilivila.

Nina ayifanjise kokutshi ma
 yale injima kuhl iyifete noma se
 yengena. ngoba ma ike yashiya
 injima ingayifetanga, nangoso ku
 totshi ayiyishiye ingayifetanga. Ibe
 seyiba yilivila.

Ma yeluka sithebe noba yilw-
 gansi, kuhl ingalokothi iluvilaphela
 lwekucala. kuhl iluceje. ngoba ma
 ingalucejanga lwekucala, ngeke ite
 iluceje nanolumwe. ma seyilu-
 cejile lwekucala, ihurika niniakw
 lu alale kulona, noma ahlale
 kulona ma luyisicephw. Kuzo
 kutshi ma seluphelile, lwaphel-
 thwa lucansi, luncumwe. ma

luncumwa ke, umunw nowela-
 kileyo aluthathe alusonge alusonge
 alumise ngelijonga. Abe sethatho
 sethatha imiti le nabeyisika e-
 luka, la seluphethwe hona. Ajiwole
 ajiwole, ajiwole, aye koyithela
 endleleni. Abanw bayinyathela ba
 yece. Letisu ledelwa yihona
 umunw nowelukayo etohutshala
 abe seluka njalo ngoba naku
 tibi Aluhuko lwake tinya-
 thelwe yibanw bedhula nato.

Unwanwa wenombatana
 afunjiswe kokuthi mai epheke
 imbita etika, ufwanele ayihlalele
 ayihwetele iwushwe. Ayephule
 Ayiphake. Kudliwe kucejwe ceje,
 acoce titsha nebekudlelwa kutona
 Axubise abanw belibandla.
 Kube yihona etiyambelayo, ke.

Lothetho iwufunjiswa impo-
 la ingane yenombatana ngoba
 itokwenja. Rmtini umshakazi

nyiphika yejwa imbita. Ayikwetela
 ayilinjwe ivushwe ceje ayephule ngo
 tandla ishisa. Ayibambe esiswini
 sayo ngetanala, ayibeke kasi ang
 bonakalisi kokuthi uyasha. Ngo-
 ba ma esha, kusho kokuthi livila
 tandla titshantle. Akwati ku-
 pheka ~~na unwanwa, ke, engo~~
 funjanga kunina, angabe ublu-
 phekele ngoba emtini akungengwa
 kuyagudliwa.

Inombatana futhi ifunjiswe
 kusilo lijiki. Iicala kasi ite iya
 kolikhuda. Iithungela etiyambeni
 nokutophuzelwa kutona. nekulaba
 iyalaba ma iqeliwe ~~unnum~~
 zane kokuthi mayilabe.

Ifunjiswe futhi nekupheka ma
 bewu. Netihlobo toke tekudla no
 kudliwayo ekhwabo.

Ngoba ehlobo kudliwa lifuthu,
 netigabe, nemaselwa, nemqheke we-
 lithanga, nesijingi sembila nomushi

K13/27

nemfino yetiranga, nenyama ma ihona
nesigwamba sembila nomusha, nema
hewu embila nomusha, nemdokwe,
(nesiwa) jeqe, nesingungungu (jeqe e
vubwe ngabatata nohhlata ngayiwu.
Kuvubwe nohla, kulale. Kute kudliwa
ngoso.) neliduma (liphhalishi lembila
nomusha) nembondwe, nabatata
nemajumbi, nemasi. nemkhwili.

Ebusika kudliwa dobe, nemajum-
bi, nabatata, nemasi, namasokhwa-
pha, netinduku, nembantshi
nemahewu, neliphhalishi, nenyok-
we, nemaqebengwane, nakhukhu-
mala, neliziki, neluphuthu, nenyama.
nanetimwe ke tihlobo netichu
muka emaceleni ma kuhlabiwe
noma kungahlabiwe.

Njengemakhwe, nje. ma li-
dumile, kuba yilowo munu a-
phuthume esikhweni sahe. ma
lwelamele, aphekwe, adliwe. naba
mwe babonje liphhalishi nelishu
bileyo, ngawo.

Nabamwe ma kuhlabiwe, bathatha uhluudi babonje ngawo li phalishi nelishubileyo.

Nabamwe bede umnyelankobe. Benyelise dobe. Tithi la setibejukile bathela mifino ngetulu. Inushwe ceje kuphakwe kudliwe kuhlanganiswe.

Inombatana ifunjiswa kusila nekupheka toka letihlobo tekudla. Ifunjiswe unina. Ngoba ayati la yokwenjela kona.

Ma se yifunjisiwe, ke, iye nga kuyanjalo, iloku itipheka letidlo. Ma seyizinombi kona, nina ahla le kasi. Inombatana yede yohé misebedi. Ipheke ihlakule ilime yede yohé misebedi yakendle neyakehaya.

Kothi la nina esathi usitakele, bafike bafokati bayithathe iyogana. Ku buye tomo. Nina abuyele kasi, ati aphumutwe yinombatana nengane ma enayo.

Ufwana.

Ufwana ke yena ucala nge
 kwelusa mathole. Ate alanjela
 bafwana betomo. Akhubele ma
 kusengwa. Bamklezele nakenom-
 weni. Yihona eyothi noma e-
 senjala, ma eda tino tekucine-
 la nabamwe, bathi, "Wakleza bo!"

Ate eluse tomo. Ma elusa tomo, ucala
 esemngane. Balokw bemthuma bethi ma
 egqele tomo. Aye ategqele. Athumwe njalo
 ate naye ejwarjele.

Kubuya kufika tihatahi tekudlala.
 Tingqwele tihethe midlalo netodlalwa.
 Ma kutodlalwa lipela, tihombe bafwa-
 na nabatoya koga wula tigudefekun-
 pela. Batilungise batithi du. Bapele ke.
 Babi sebethi kubafwana mabawethwale
 bawenyuse, Athi ma ekitulu bawu-
 hlale ceje bapele. Aye ababeke edasi.
 behbike. Bawethwale bafwana nabanga-
 ne. Losebedi wedive njalo bate ba-
 khathale. Bayeke.

K13/27

Inggwele isho futahi kokuthi sekuto
 wekwa. Ibite ufwana nomngane itahi
 kuyena, "Yeyi wena, wotala!" Afike ufana
 na. Itshi, "Sohwebu uthe angakushaya
 akungxoshe, uyimbwa!" Athukuthele
 ufwana abilote. Athi, "mina ngingamshi
 aya hona ngoku."

Buye isho ingqwele ibite yena
 Sohwebu ithi, "Uvile kokuthi mjelwa
 utshi nyakwehlule? Uthe uwufati wena."
 Athukuthele ufana. Bathathe tinjuku netim-
 bili. Bashayane. Nemwe eyokivika, ne-
 mwe eyokugalela. Bangqweke, bangqweke,
 ehluhwe nomumwe.

Kubuye kweqhathwe nabamwe. Bato
 baphela bohe. Kube sekhiwa mahla-
 mu, ke kunikwa bafwana naba-
 ngane. Befunjiswa ngawo kungqwele
 bafunjiswe kokuthi noma umunye
 kushaye kahulu, ungahali ngoba
 yinjoda awuyena ufati. Futhi
 ngatikhulumis ehang tinjaba netedekam
 kwelusiwe endle.

Uphela lowo mdlalo. Kuyambwe ke-
yiwe kogalelwa. Kugijimwe, ke, ku-
galelwa ngetinjuku, netigweba. Kunesimwe
sithathi bashaye timbiba, nemabudi, neti-
nyoni, nabofukwe (Kojwa babalahle bofu-
kwe ngoba ma ~~umun~~ edle fukwe ne-
sithova wetela emwini, abe engqupha-
tela nje), nemavonjwe, netibudu, nema-
gqalashu (nadhla tuku).

Kubuywe, ke. Kuyofunwa unilo. Ma-
kakhona umuti nokeduze, kuthimwe
ufwana wahona ayoweba unilo e-
khwabo. Ma ungeho umuti, tingq-
wele tifune ^{luwathi} ~~luwathi~~ tiluphekle kute
kukhikhlike malahle Tibase. Kojiwe
tinyoni leti.

Kuthi ngesithathi tingqwele ti bidle
tinjabu tekuthola unilo, tibe tibabele
bafwana misebedi nabatoyiqqa nabo
kuthiwe mabaye koqogela. Naboke,
bachitheke bafwana. Nabamwe baye
esimwini yetaqatha, bembe ngetini ba-
tithole batifihle babuye nato. tiye e-
tiko etingqweleleni, la kwethulwa hona

Nabamwe baye kofula umbila, esimwini
ni nabayibonayo. Bafule, bafule, bawu
bophetele emaqakaleni. Bayambe bewu-
hujula ngetinyawo. Kungabonakali
kokuthi bethwele mbila. Baye bayo-
fika etingaweleni bawethule ktona.

Nabamwe baye esimwini na-
bayibonayo bayobonya ife yemumu.
Bayifule tinya. Bayibophetele
emaqakaleni bayihujule. Bafike be-
thule etingaweleni.

Kuthi na sebephelele bohe, bahla-
le. Tingqwele tihombe bafwana nabato
kosa mbila, ngoba tuni setizingwaba.
Ithoth tithotwe yibafwana nabangane
nabangakakwatu kuqwagela.

Kunke tona tingqwele futshi ti-
thathe ife. Tihethe yato tizibeke. Tabele
bafwana bohe neseleyo. Tithathe nembila
wekosa. Tihethe wato tiwubeke. Tabe
noseleyo tiwabele bafwana bohe. Titha-
the nenyama. Tihethe yato tizibeke
Tabe neseleyo. Tiyabele bafwana bohe

Tithathe netaqatha titibeke tato. Tabe
netiseleyo, tabele bafwana bohe. Kuhlal-
liwe kasi, ke, kudliwe. Kudliwe, ku-
dluwe, kudliwe, kudliwe! Kwesuthwe
kushiywe nelihulu litala la beku-
dlelwa hona.

Ngoku, ke, sekufike sihathi-seku-
gojusa tomo. Tomo atisatiwa 'Yema-
joja! Tiphhi tomo! Tomo setibonja
masim! Sekuvakala ngefati e-
memeta, 'Etabani letomo no?' ese
thukuthele engeve ethetha esetichu-
ba.

Sebebaleka bafwana behlakate-
ka, beyambe becosha nabahlanga
na nato betshaya betishushumbi-
sa. Tingqwele tigijime tijole
tona leti netichubwa ufati tiban-
leke nato. Mhlambhe ufati asala
nayo ibenge. Amemet injoda yabe
imchubise noma imchubel yona iye
kubo kwayo.

Ifike injoda ithi, "Yamba nja

hlola ino neyediwe iyomo yaho e-
simwini yami! Ifulathele. 20/5/41

Lowo fwana, ke, noneyomo ne-
bambiveyo, angeke alale endlini
Utolala enyango. Kuthi kungahlwa ku
phelele, atokuma ngenyango wekhwabo, alale
eve kokuthi ave betha yini, ngoba tomo
tidle isimu.

Eve, ke, kwekuthi uyafunwa, ahle-
hle ajikele ngenumva kwendlu. Aphu-
me nina amemeta, "WeMjabiswa!"
nya. Au! ayambe abeke nakesiba-
yeni afike tomo tiphelile, ahulumu
yeywa ngoku. "Kojwa ingane yami
ize ngayi? Lokw tomo tiphungukile
tangena esimwini, pho! Sekungata
kulahleke munu? WeMjabiswa!
Hawu! Ukubai nga uyephi unana-
mi?" Ihlityo yaMjabiswa icale
kuthamba, kube sengathi angativeza
kunina, kojwa angabi nasibinji
Nina afune mpela amemeta,
ehulumu yeywa ethi. Au! ingane

yami yedenjani ilambe nekulamla
kuyiloku kusile ingadlile? yemajoda
ngehlewa yincaba abanu bethulile?

Injoda yaha iphenjule ithi,
"Iheya! Kaze ifunjekele wena
masontshishi! Myabiswa mina
kengimbone ~~aje~~, la! Ngimding
ngenjuku! Uva ngabani kokuthi
ayambe engiholelai magala? Yikona
kwehisa kwaha tomo loko? Utongifu-
nja Magaye!"

Iphume injoda ifuthekile ithi,
"We Myabiswa!" kuthi nya. Iphinge
futhi, "We Myabiswa!" kuthi nya.
Ibuye injoda iyambe ingqongqa,
ibuyela endlini. Ithi "kuyeyisa
loku! Sengathi kungaka kundliwe
tiwane."

Abace njala Myabiswa. Loku
nakesiswini alambile kahulu,
ngoba wesuthi sisulu sakendle
Esabe, esabe, ejinga kokuthi wede-
njani ngenjaba yekulala, ate abone

Angene esibayeni. Afike ekhathi kwe
tomo tathe, aphanje ucuba ede sisele
Angene kusona. Athi kuwubuyisa
nguba etihlangothini, asuke alale
atumwe yibuthongo, aphaphame
kusa.

Avule lisango, ashaye tomo
ayotelusa. Tidle tojwa ngokw. Tidle
tesuthe. Tibuye intlazane titose-
ngwa. Ativalele esibayeni eme hono
ngemva kwesibaya. Kanti baya-
mbona.

Athi yise esiveni nelosenga,
bitani nawuya Mjabiswa ula-
mbile. Anivanga yini nina e-
hala ngekuthi ingane yake
ilambile.

Abe sephuma ufwana neli
thunga ethi, "bawo uthi yamba
nyodla Mjabiswa. Ave usula-
mbile yini?" Athi, "Ngilambile
Ave etongishaya yini?" Athi, cha
usebodlile ngokw ubethukuthela

izolo. Kojwa ake sicale nge
 kusenga kucala. Wota na
 & neyonyana ya mbokodwe. "Asenge
 asenge, ayihiphe nerina. Angenise
 iyonyana ya lentusi. Ayisenge ayi
 senge izomo, ayihiphe nelithole
 layo. Ate ~~aticeze~~ tohe netisengway
 etisenga.

Time tomo. Nanetinematshole
 tingelise nje tingayambi, ngoba
 tesuthu. Ufwana uteluse kahle
 tadla. kahle tesutha.

Lofwana nosengayo usem-
 klezisile ufwana wekwelusa.
 Babe sebebaya nentusi, ke, berijia
 endlini. Abe seyetha emaguleri
 ufwana nomjala. Nawetingane
 awethe. Netinja atithelele. Anike
 njabiswa lithunga aligese ali hlome
 esibonjeni saba nesiqyimekwe e-
 duze kwemagula. Abe seshanela
 kasi la bekuthelwa hona ^{magula} ~~magula~~
 abeke ushanelo. Ahlale kasi ngetiko
 nina amwedela kudla adle.

adde, adde, ahiphe tomo. - Yise am-
bone etichuba. Athi, ehhe! uti u
fike utifake emasimwini ebanu.
Uyongibona! Athule nje ufwana
ayambe ebungcane njengembu
ibambwe idla macanja. Kube
seliphelile njalo licala lahe.

Ma bafwana sebeyitisiva
kub kuy kuphela kwelusa, koo-
chumela ~~lala~~ kulanyela
boko kweshela. Baba sebeyamba
a beborisa, beborisela tino-
mbi. Bekhonya, bekhonya.

Usebedi nowediwa tisiva
awuko ehaya. Kusenga ku-
phela, nekutingela ke. Baya-
fika ehaya baphakelwe kudla
etiyambeni netigudwe kahle
telibumba, badle ngetiyedo
tabo temithi, netibadwe kahle

Ma isiva iya kokweshela
ihlangana ne bafwana belu-
sile, ibadinde ngerjukur.

Bahale, bahale. Kojwa ngeke basho ehaya kokutshi kufike isiva yakekuthini yangishaya ma tomo tidla isimu tabonwa yisiva, itihiphe ceje ingahukumi. Isukele bafwana ibashaye. Ingabuti nekutshi yitomo tabani leti netidla isimu yabani. Yena, nje, angene ngenjuku w kuphela. Nebafwana ngeke basho ehaya kokutshi bashaywe yisiva bengayati.

Ma tisiva titohlanguana endleleni, (phela ziyati kokutshi tindlela kaje kunjileti tesintu laha abantu beyamba balanjelane. Kaje kungayanjwa emi gwacweni) tiphethe lihawu netinjuku, tichanya, tyambe tiwa ngetihlangothi, nelimwe libhombelibe kembili, tivusulib atichedukelani endleleni. Kutshi

ma tihlangana tisiva tiye tishayane
 ngetifuba. Loko kwediwa yingoba
 bahulu bobobili labanu. Amuko na
 ngachedukela nomumwe. Ma
 tike tashayana ngetifuba, tiyasha
 tinjuku. 1 Tibugane, tibugane,
 tehukane. Tibingelane tibuta
 impilo nekutshi tiya kokweshela
 tinombi tasiphi sigoji. Tehuka-
 ne.

Sekutoba yiwona sebedi
 lowo. Setote tiganwe tinga-
 wuphathi usebedi ngetandla.
 Ngoba niyati kuhina kuhina
 bafati nemanombatana nge
 mihono. Ate ahlakule. Ate
 avune. Ate abula. Afake
 emigojini yekudla. Ate awu-
 sile wohe lowo mbila, ewu
 pheka tihlobo ngetihlobo tekudla
 Nganesimwe sihathi, ku-
 silwa lijiki. Nganesimwe si-
 hathi kusilwe sijingi, nesa-

gcobe, nemjokwe, nemahewu, ne-
 dobe temcaka, namasohwapha (sitha-
 laphishi), nesigwamba, nembaganga,
 nemacebengwana, nembantshi,
 nencumbe yetingane, nekudla koke,
 kwetingane, nekwebajala nokugaywa
 ayo. ngoba nembila nomusha
 ugaywa bojeqe, netino tohe u-
 munu nathanda kutigaya.

Bafwana bona bangaba tsiwa
 abaphinji basebede. Bayabonisa
 belonisele kubona tinombi ne-
 netihuthela beshela tona, yihona
 bengeke bayede ingoti yekiga-
 nwa, baganwe yimavila, babuze
 bahalelwe tingane tehwa bo nabo-
 nina betshi, "Au! Kwadlawa
 ngetomo talabola livila.

Maqala ayengeho. Kwakuba
 uhlola ufwana engenise liqala
 lekwenitshisa ingane yemunu
 ehaya.

Nemanombatana ejabule ma

esephuma mabele. Itshi ma
 seyicala kuhlosa nje, kubenzi-
 nelihulu liguqu leli. Kuryanjw
 e kuziwe katshota noma ko-
 ngxumba efuleni; noma ko-
 linja tinyoni. Kwenibulelwa
 ne mabele. Kubabatoe nge-
 mpela. Nalowo nohlosayo
 ejabule ngoba usetokweshe-
 lwa. Naye aqhabise bafwan

5

Kutiphatha kahle.

Inombatana, noma ufwana, no
 ma yingane, ma ihuluma nemu-
 nu nomjalo, kufwanele ibeke
 kasi. Ithobele umuntu nomjalo.
 Ingalokothi ingqolotela emehlweni
 umuntu nomjalo. Ngoba ma
 ingqolotela emehlweni, iyili
 thatha, yise nenina abatalanga
 lutho kuzona.

Ma abantu nabajala behle
 endlini, tingane tingatela koku

K13/27

tshi kufwanele tiphambane na
bo, tishatshhe tingane netibele-
thwayo tiphume tohe nato, tiye
kodlala enyango. Ma linetha
tiye kunemwe indlu nehleli
salukati, tiye kobaniga hona
usingo.

Ma timunu nomjala, noma
nyihlo, nje, edle, wadla, waku
shiyela kudla, wakunika kona,
nyati kokuthi. utoya kokwemu-
kela ngetandla totobili ubonze.
Uhlale kasi ude ngesandla.
Uceje. Ugeze bhedo nabedla
ngalo ulufake engodleni wa-
lo. Ugete bhamba lwahle, nje
kokumboza enjweni yalo em-
samo. Utshathe ushanelo
ushanele la kaje edlela hona
yihlo, noma wumunu lowo
nomjala nobekuphe kudla. Ube
sewuyaphuma nj una usum-
xubisile, wabuye wabekha injebe
nobe umxubisa ngayo, emsamo.

Unwanwa wefwana noma owe-
 nombatana ubengeke alokotho ayambe
 alale engatiwa laba eye hona. Noma
 ufwana eyambe waya kokweshela
 utoshiya eshilo nakunina kokuthi
 ngisayamba ~~ngivakashela~~ bafwa-
 na bekuthini. Sitoya kobutha
 nabo. ngobuya ngesihathi ne-
 siyikuthi. Ede kutiba banu
 nabajala. Kani uya etinombini
 uyokweshela.

Ma encumisile, utodla
 aceje kusihlwa. Bayambe baye
 elawini la belala hona. Uto
 titshela tisiwa netimwe koku-
 thi uya enombini, ayambe.
 Abuye hona esukw futhi
 Banu nabajala angabedi
 kokuba bamsole kokuthi
 uphumaphi. Angalali emwi-
 ni. Ngisho ebengalalanga
 esukw ejonsa lutshanjane nom-
 bi, la bekencimisela hona.

Inombi yayingaye emtini la
 age igane hona noma la icome
 hona, ma itiva kashela nje. Yayiya
 ma kuhona sijumo neseda kokuba
 kufwanel kokuba iye kobona emtini
 ma kufiwe emtini yayiye iyambe
 nanomunwe umunw notofike a-
 hulume ababate. Yona itshule nje
 ingahulumi. Ibeke kasi ikhophote.

Noma kungafiwe. Ma inombi
 ihlangana neyise welisoka, noma
 yililungu lemtini, ibingalikhulu-
 misi. Ititshula, nje, ibunge, ibeke
 kasi. Umunw wemtini ayibinge-
 lele. Ivume ngelusidi. Kucishe ne-
 kungevakali nekuthi iyavuma.
 Abute impilo. Ititshulele nje. Ahulume,
 ahulume. Ititshulele nje ibeke kasi.
 Ayibungate, ayibungate. Ititshulele
 nje ibeke kasi. Asho nekuthi, "Usiba-
 mbe usicinise nombatana!" Ititshu-
 lele nje ibeke kasi. Awalelise ititshu-
 lele nje. Elule sandla etshisuya

xhawula. Ititshulele nje ingaxha-
wuli. Ibeke kasi. Ate athi, "Yamba
kakhle nombi. Ufode ehlitizweni
yaho." Ithule nje. Behlukane ke. -Ki-
tshiwe ihlonipha kakhle leyo nombi-
tana. 1/4/41.

Noma iye emtini kugubwa iye
kobona, iyamba nanemwe netofike
ihulumo iphenjile ma titobona. yo-
na ithule nje.

Nakehaya, nje, ma unwanwa
wenombatana noma oiefwana
ma onile, ethethiswa ehaya, eso-
lwa, yena nje athule abeke
kasi angaphenjili. Umum no-
mjala athethe athethe ate ayake
ayambe. Amshize emile etithobile
ebeke kasi. Ma ebona kokuthi
uthatha injukre ufuna kumsha
ya abaleke.

Ma kudliwa inyama, tingane
betinganakwa. Ngoba betiphume
tije, kunemwe indlu noma

tiyodlala emyango. Batodla baade
 abanu nabajala, batibekele tingane,
 ma sebecjile, ke, batibite. Balinike
 inyama yato tidle ke. Teneliswe.
 Kube yibona kubitwa timbwa tito
 qhaba ^{mathambo} kuhlomphe tihlobo.

Ma umunye nomngane ehlangana
 nesihlobo endleleni, noma sihlobo si-
 fika chaya, nre asinike ino ye-
 kuhlala. Asibingelele. Asixhawule
 ngetandla totobili. Abute impilo.
 Ma kuhona kudla asiphakele
 ma kungeho alanjile indlala.

Ma kuyinjodakati, seyenjile, itolala
 kurze kutsi mhla ibuyela emtini
 wayo, abekhwabo bayinike kudla
 nokuluhlata, kube uthwalo
 nomkhulu welihanya. Bathi a-
 ziyambe iyophekele ukhwem-
 wana. Lokudla, ke, itofike ikwe-
 thule kuninatala. Naye abone
 kokutsi ufatu wenanah, utal-
 lwa yibanu nabasatiyo sihlobo

Nomumwe umtali uba neku
 bongu naku bona kalisayo. Ma in
 jodakati yaha, be imphele kahle,
 yenje ceje ilobolwe ngetomo tiphelile
 kahle, uye ayibonge. Ma eyati ko-
 kutshi ijilikati lemasi, uye ayisha-
 yele iyomo yemasi esibayeni kuye, i-
 chubwe iyamba nelinkonyana
 layo, ayibeke esigcawini abatshela
 kokutshi unanake uyawadla
 amasi. Nayo iyomo yaha nayo-
 fike ayisenge adle amasi.

Nomumwe umtali ma ese-
 ganwa unyana waha, bebhade
 bephathene kahle naye, uye atshi ma
 esemlobolele wanceja du, abe se-
 mupha iyomo, edle kumfuyisa am-
 ngenise ebujodeni. Iyomo leyo
 italele yena ufwana lowo.

Nomumwe ufwana aye kujise-
 mhulu, noma yikolonina aye ko-
 tibika kokuthi nyaganwa. Bafike
 bamshayele tomo tekulobola noma ti-

mbili noma tintathu.

Ma inombatana igana seyito
 qagga iyamba tohe tihlobo taya
 iyambe ivukela (icimela, iphukula),
 ma ifika, bayibingelele. Itithulele
 nje. Babute isipilo. Ititshulele nje
 Babute kokutshi iyaphi. Ititshulele
 nje. Babe sebona ke, kokutshi
 inombi iyenza itovukela. Abe yezwa
 nozinika sithebe. Abe yezwa
 nozinika lucansi, noma sicepha
 noma yingceke, noma yihujino,
 noma wushanelo, noma yini nje na-
 tshanya kuzinika yona. Ma seyika
 tsholile ke loko nekufunayo, ihleke
 Ibonge. Ibi seyiyahulumana ke. Kuba
 tiyikloniphile ke inombatana tihlobo

Ma inombatana yenza ise
 nako kolonina, yayiya nje hon
 kolonina ifike isho itshi sengiya
 kogqagga ngokw. Yisembhulucash
 athi wota nenyeri waha ngitom-
 bona. Imlanje. Afikerazihlabi

iyomo. Iyabi necebileyo. Ayemulise
inombatana yenjodakati yake. Ebonga
kutiphatha kahle kwayo ite yenje ku
nyeni wayo itiphethe.

Mnwanwa wenombatana ma ebetiphethe
kahle etihlonipha ehlonipha nebanu na-
bajala, baye bamtshanjwe. Kutshi ma seyenza
kwesuke nongesiso sihlobo apha the sithe-
bana sahe. Abe yejwa nophethe sinyati
abe yejwa nophethe ingceke, abe yejwa
nophethe ushanelo, abe yejwa nophethe
sicephw, abe yejwa nophethe lugansi,
abe yejwa nophetheni, nani yake nehle
bohe baye, kokhanyana ekhwabo kanomba
tana leyo neke ibaphethe kahle seyenza.
Bafike bayinike imahla le. Kube yilowo
ahulumbe, kube yilowo ahulumbe. 8/4/46

Bahulumbe njalo bayayiyala. Bayayi-
tshela kokuthi yamba uye emtini, ufike
usabele sihlobo nesihle emtini. Wede lo-
ku nobe ukweda uselaha kuthina uyi-
nombatana. Nyoko besesimejwayele njes-
ngehigati lethw. Kojwa asitalani naye

Besediwa yitelo taha neteda kokuba sejwa
 yele kangaka laha ekhwenw. Yamba
 ke nambi nye kosikhodela nake-
 mbili. Wati kokuthi batofike baku
 thuke emtini bathi uyaphinga,
 uyathakatha, uyihisela, uyilivila
 uyihinuku, uyilixoki, uyancishana
 uyito tohe ~~tiyo~~ leti netimbi. Wena
 ke, ubotithulela nje. Ungabanaki.
 Ubambe umerizo waho wena. Uwu
 bambe uwuthi ngqi. Umunu uti-
 bambela yena umerizo waha. Futhi
 utichithela yena umerizo waha.

Ungathi ngoba ubona uthole
 injoda ube sewuthi uphethela. Ku
 hle wati kahle kokuthi umuti uba
 yimuti ngekuba kuphambukele
 banu kuwo. Uwena ke noyo-
 kweda banu bejwayele ekhwakhe
 usakhele sihlobo nesihle emtini.
 Njengoba ubona nje laha ekhwenw
 sejwayele kangaka, sidonswa
 umoya waho netedo taha.

Ma tingane tinikwa inyama, tize
 tumisane. Ayisikwa. Tatiye tinikwa
 nye sigaxa. Kulume leyo, inike nemu
 Kulume leyo inike nemu. Kulume
 leyo inike nemu.

Nemahewu na tinikwa, tithelwa
 ebudiweni. Kuphute leyo
 inike nemu. Kuphute leyo
 inike nemu. Kuphute leyo i
 nike nemu, njalo Tite tiphela
 tohe tiphutidana. Tite ticeje.

sekudla kuphakelwa lujiweni
 lumu. Tihlale tingane tumuzungo
 te. Kuhe ngayimwe, ngayimwe,
 ifaka enomweni tigesandla sekudla
 tidle tite ticeje. Tikhotha luha
 mba tumubeke.

Bafwana babethembiwe kahulu
 ma inombatana iganile ithanda ku
 yobona sihlobo sayo nesikuje nelihaya
 bataki bayo babeye bathathe ufwana
 bathi ayihaphe. Ngoba kuyatiwa
 kokuthi inombatana yitomo. Tomo

tijehiswa. Atihho tomo netingayamba
tojwa njengemhlambi kaMalusile.

Noma inombatana iyambela
kolonina, kwakuye kuthiwe ayi-
pheketelwe ufwana, ayihaphela kokw-
ba ingabambwa yibanu endleleni.

Ingane yemombatana yayicapha-
lwa kahulu, nje, hona isengane.
Ma seyihlala, yedelwe sigege seku-
fihla ngembali. Noma seyiyamba
ifake sona sigege ngembali. Ithi
ma ihlala igovota kungabonakali
lutho. Kufihle sigege.

Ithi, ke, ma seyigijima, seyi-
huhuma ingane itshelwe. Itshelwe
ma ihlala kabi, kuthiwe "Fihla! Fihla
iyomo!" Ibe seyiyeka kugovota, ihla-
le ithi thekence. Ifinyele, ihlalise
okwenombatana. Ibuye ithohlwe
koshame. Kusuke sigege sifihle.
Bahute bababate. Bathi, "Aw! Fihla!
Fihla iyomo!" Ibuye iticoce. Nyalo
nje. Ihule ngayo layo klonipho, ite.

yefunje kokuthi nombatana iyaticoca
 ngoba iphethe ligala, iyomo yenina
 Ayifuneki kokuba ihombiswe bafwa-
 na. Ingane ihule ngaleyo hlonipho.
 Ushelwe kokuthi ma iyinombatana
 mayivane nemna. Ayithume athi
 mayivule libwe isile kudla: Ikhe
 amadi. Ithote tuni. Ihime, ihlaku-
 le. Ishanele. Isinje. Ilinje tingo-
 ni. Ithi ma iya kodlala icele.
 Ingayambi izula nje. Yeluke ma-
 gansi netitshebe.

Ma kufika umuntu ehaya,
 nombatana ikhishute, imfunele ku-
 dla. Ma esahulumana nebanu na
 bajala, yona ikhishite slungisa
 kudla ngale. Kulunge ceje iku-
 phake imuyisele umuntu wemini
 Ma kuyinjoda nehlomphekileyo,
 nengangerise, aphakele eluhambe-
 ni unwanwa. Abeke tityedo neti-
 bili. Afike akibeke kudla ngetulu
 kwesitshibe semidi, sekudlela.

abeke tnyedo. Badle neryise. Bayadla injoda iyahuhuma itshi, "Hhaww! yate yahutshala lenombatana bo! Isiphekapheke nini! Wufati mpela lo! Umunu nangabe utshole mshakati ngenipela nongamsilela lijiki livushwe ngelilanga.

Badle, badle, baceje. Ibarubise inombatana. Icoce titsha nabekedela kuto, itigete tiyamba netnyedo itibeke enjweni yato. Ishatshe ushanelo icoce kahle ngesinono kudla nokuwela kasi. Ikubutshhe itshelafu ku enyanga. Ibeke ushanelo elilongweni, iphume.

Babuke, bebukele inombatana igcigcitela. Ingahohlwa injoda. Ibuye ingene inombatana. Ingene netihwebu tembila ngesinyati. Ifike isuse sitshebe sekusilela, nebesigibekela libwe. Isifake ngembilikwelibwe. Ibeke imbo kodwe. Ichode umbila swutshhe

le ngakuyo, etuhu kwelibwe, imbo
 kojo yona ibe ngembali kwesid
 mbila. Iwu woklote ingane
 yemumu. Kuhale bufahlahla
 kuchiliki maphudi. Kugcwale
 ingceke hona ngoku. Iphakule
 kugaya. ~~Uta~~ imuphu engqeni
 Iyiphanyeke ethala. Ishanyele
 iyambe ithathe libuba iyolima
 Ibekute, ibekute, kani tirayi-
 bona tesheli netibukeleyo.

Kuphele sithathi sekuhlaku
 la. Ibeke kasi libuba. Ibeke
 ngekulifihla. Itshote tuni. Ye-
 tshwale. Ifike itilahle la kuwe
 thahwa hona tuni. Ingene
 endhini idumele umbila imbita
 Iye koha amadi. Iyabuya i-
 yapheka. Libuba ma ilifihle
 esimwini, isuke ilifihlele kokuba
 iyolihpha ma seyohlakula futhi
 Inombatana nenje kuye kutshiwe
 itiphethe kahle. Iwuhloniphile utheho
 wehunu. Nayo chloniphakele kubanu

Bafwana babethumwa. Mangabe
kuhona injawo laha, kufuneka kutshu-
mwe umunw hona, bekutshumwa ufwana.

Mangabe kutohlabwa ehaya, kwakuye
kuba hona abantu nokufwanele babitwe
bafike ngayizolo. Kuhlaba kube kuto-
hlabwa nohba. Umnumzane ke abite
bafwana behaya apatshume. Bayambe nga
babili noma ngamumwe. Asho kokuthi
mayambe ufwana aye lah la kwenjele
hona injodakati nezikutshi. Ayibite, ngo-
ba kutohlabwa ngelilanga nelizikutshi
yona ite ifike ngayizolo ilale. Kuse ku
hlabwe seyihona.

Ma kuhona majodakati nayisihla-
nu, enjele kuje, abitwe wohe. Kutshu-
mwe bona bafwana. Babuye nawo.
Noma umuti umhulu seehlukene,
kutshumwe bona bafwana babite
banu nokufwanele babitwe. Bacocane
ehaya bohe nabafwaneleyo.

Ma kusuka kutomemwa kutoba

hona liqeqe, kubhuma bafwana ba-
yambe bemema emtini nenetinombi ne-
tisiva. Bemema kutshikisha nekutosina
kubungelwe hlanga lelo nokosinwa nga-
lo. Bayafika bakeninw bafika lunyawo
seluhlangene. Babehlule ma sebegwabelene.

Kumemwe bapheki. Kumemwe kugelwe
kudla nokuyitipheko, kubanu nabapheki
sana nabo. Kumemwe lijiki nema-
hewu kubanu nabasilisana nabo
ma kuhona usebedi. Kumemwe,
Kumemwe, Kumemwe. Kohe laho ku-
tshumwa bafwana. Kutshi ke ma
se ufikile usebedi weliqeqe, bafike
ke nabamemweyo. Babe bojwa
nabaphekayo. Babe bojwa naba-
letsha lijiki. Babe bojwa naba-
thwede mahewu. Babe bojwa naba-
letshe tipheko netihhlada tetihlobo
ngetihlobo tekudla. Babe bojwa
nabatohlala kokutshi ma sekwa-
biwa, kuyothi sifunja sekutshini
silawuhwe ekhwami. Sekutshini

silawuhwe ekhwami, esekutshini si-
lawuhwe ekhwami. Njalo, nje. Kute
kucejwe kahle usebedi wohe. Ba-
natho abantu bohe netibukeli
bajumale. Bagojoke.

Noma kuleletshwe ehaya, kuye
kutshumwe ifwana aye enya-
ngeni aye kofuna tinyamatane.
Kuthunciselwe ingane. Noma
kugulwa, noma kufiwe, kutshu-
mwa ifwana aye kobikela tihlo-
bo.

Bafwana abantu nabetshemli-
weyo kahulu ehaya. Ma utele
tisiva tate taba tine, taba si-
hlamu, usuke utele umuti. Kani
noba ijimwe, nje, usuke utele
umuti. Awufwani nemunano
tele mahlungulu ojwa (manomba-
tana). Ubusisive ma utele
bafwana. Ucalekisiwe ma u-
tele manombatana ojwa, ngoba
awunayo indlalifa. Lifa laho
lodliwa etiveni.

b.

Tobe letino resengitihalile laha,
 tingane titifunjiswa yibatali bato
 ehaya. Ingane calwa unina
 isengane. Ayifunjise indlela na-
 tshanja ihule ngayo. Yone inga-
 ne, nina ~~iboke~~ ahahlele. Eboha
 ngenomo nangenjuku. Esho ko-
 kutshi, "Angitange ngikubone
 loku! Angitange ngikweje loku
 mina! Uhlola ungeke wacala
 ngami emtini wami! Nami
 ngawuhlonipha umuti webawo
 ingate ngenja ngihlonipha! A-
 tshathe sicwayi ashaye. Tiba
 leke tingane tafinyele. Suphele
 suwila emanombataneni.
 Afinyele. Nebafwana baticece
 bahawule kokuba babe yilu-
 falaba.

Inombatana yona, nina
 nyiqoqosha ite iphume kuyona
 ma seiyisa kogqagqa. Tyiqozile.

eyebula ngenomo waha. Eyitshela
 kokutshi, "Ino neyilivila le! Ifuna
 kuya kongihlebe emtini! Ingi-
 yabanise nebahoji! Ngenka ye-
 binvila nebufebe! Sebeda! Uti
 coce! Utimise kahle! Angifuni
 kutshukwa ~~ngawe~~, kutshiwe we
 futa nyoko. Mina ngangeda
 tohe tino netihle. Angitange
 ngimhlebe mana. Neyihlo uya
 tibonga ngami. Nawe, ke,
 lingisa mina."

Ayifunjise, ayifunjise, in-
 gane yaha ite iconye utshetho
 waha. Ufwana yena, amfunji-
 se abenze amkhawulele. Ayekel-
 yise. Kojwa nina abonaka-
 lise umoya wokimhlonipha
 ufwana waha, ngoba uyihloko yaha.
 Ayekel yise, kube uyena notochosha
 livi la bonakala hona. Ufike ti-
 ngane temunw tihlonipha, tilingisa
 tilingisa timbwa tona tingawadli
 macanya ehaya, kani tingawadla tizambile

Ufice isiva yemunu ihlonipha yise
 anele angena endlini isuka esigcikhini
 ihlale kasi. Ngoba ayikwazi ku-
 qhoshela yise ehaya. Kube uyena a
 hlale esigcikhini kube yiyona
 ihlale esigcikhini. Ufice kuhulumwa
 lujaba ehaya. Isiva itshule ju.
 ingalungaki lujaba lwebanu na-
 bajala lweda olwayo. Ngoba ubona
 yise nerina nabatohuluma ma-
 ngabe kujingeka kuhulumwe.
 Ufice isiva isebeda. Ilungisa ma-
 sigqile ^{subanya} kufihle tomo. Isenge. Ibo-
 nise bafwana ma bevalela tomo. Ibe-
 ke misebedi yohle neberitobekwa uyise
 kokutshi ine kahle yini.

Ma kuba hona ino neyonaka
 layo, abevumle yise. Ibune isiva
 ishone kasi. Athethe yise ingamphe-
 njuli isiva

Nanina ngale uyigogoshile
 inombatana. Ulungisela iyomoya
 he yemchoyiso. Ate ayitshole kahle.

Inombatana ingamjamatanga. Nake-
mtini ma igana, ifike inotshetho no-
muhle. Nakakemtini bethabe ngem-
shakazi wabo, bangasho kokutshi ma-
yambe aye koyalwa ekhwabo. Ngoba
nyatatela kokutshi kuvukwa kum-
nyamana ~~Kusha~~ usebedi kute
Kushone lilanga umunye wesifatana
ekhwishita. Angalali emwini.

Ma ekhathile yiluhula, utō
sebeda ehaya. Nofwana angalishayi
likhwela ekhathi endlini yeyise
alishaye ngakandle. Ayekele yise
notōshaya likhwela endlini, ngoba
indlu eyake.

Netihlobo taye, unwanwa, tiyam-
huta ma eda ino nembu. Timtshela
kokutshi utojumata yise nenina.

Nebangani bayo nabajala kunayo
inombatana nefwana, bayabahuta ma-
beda ino nembu.

Nebani nye besigozi les, abayi-
bukeli ingane yeda ino nembu. Bayo

bayihute. Phela ngokusho kwami ngi-
thi bahuta ingane, angivi ngisho
ingane nephathwayo. Ngisho ufwana
nenombatana nasebehulile. Bayiti
ngane ngoba batelwe. Ligama le-
kutshi ngane, nwanwa, alibandla
luli. Ngoba neyelibele, yingane. Nen-
mbi yami neseyenjile, kimina yi-
ngane. Nofwana wami nosene nga-
ne, kimina mtali yingane yami.

Ingane yaye, yingane yanamini.

Masontshishi wayegane ~~atshishi~~
kaXolo. Yena eyinombi yaSontshi-
shi eMzumbi. Enje kumngiyelwa
Xolo. Wafika laha, watijumata
kabi. Waphinga kabi. Waphinga
isidanasi, ino nekelubala, nebonwa
nayingane. Watida imbwa nje
ekhathi kwebanu besive sika-
Xolo. Lamjela abanin balako. Ko-
jwa bengamtsheli. Behuluma nga-
ye bate kabambe nongedasi. Ne-
njoda yaye babe nemahloni oku

yitshela kokutshi ayiganwanga lun-
 tsho laha kulofati wayo, ngoba udliwa
 yibanu boha bemudla na kemwi-
 ni. Abanu ke besaba liqala. Be-
 saba kokutshi utotshi ma eva
 kokutshi ufati wake uyaphinga
 abe semhitha eeje, atshi weva
 ngabo.

Kwachamuka Mgudlukelwa
 we Mzumbi, ayambe elapha.
 Wafike welapha emtini nomu-
 mwe. Wahlala hona, njengoba
 rati kokutshi tityanga tityambe
 tihlala.

Wayeseva ke kulomuti weva
 behuhuma nga nasontshishi. Bethi
 ave ephinga. Bethi ngeke bona
 unanabo atike e Mzumbi. Im-
 zumbi tinombi tahona tityafeba.

Wewela Mgudlukelwa. Wenyela
 wato waphenjuba Wabuta koku-
 tshi ewabani nasontshishi?
 Bamtshela kokutshi yinombi ya-

Sontshishi nowahe emzumbi, efu
ndeni yawo, ngelwandle, la ungen
na hona elwandle ufula.

Mqudlukelwa wamwati maso-
ntshishi. Wasajinombi yelive le-
khwako. Watshi ukuba eve, eve,
eve, yohi mihuba yalofati, abange
esabatshela abanu labo kokutshi
nyamwati.

Wesuka kasi, wamgasela.
Wamfiqa kahle lihlane. Injoda
ingeho ehaya. Wafika la esatshi
usila liyamhazi. Utangqongqotsha
wangena. Babingelelana, babu
tana impilo baceja.

Wayicala mqudlukelwa injaba. Wa-
thi, "Hawu! Nombi yekhwethu, Uthi
nyasahela nje sihlobo nesihle, nesaqe-
lwa umkwenyana ekhwenu ngawe?"
Athi, "Ihhene."

Abe sethi mqudlukelwa, "Ngivile
kokutshi wena laba nyaphinga. Uphi-
nga nebanu bohe laba belive le-
zingolweni Kojwa wena utshi wedani?"

K13/27

ma usihleba kangaka thina banu be-
Mzumbé? Sekuluhuni noba ngitisho ko-
kutshi ngiyakwati, uwumunuw wekhwe-
thu eMzumbé.

Ma ubambwa umhwenyana, wokwe-
denyani ngobu nyokushaya akubulale
nje? Wokwedenyani ma ekuchuba
akubuyisele kupatali baho, abatshele
kokutshi ukubambe uphinga? Abite
tomo take akushiye ekhweni?

Yeka leno noyedayo, ucale nesim-
we similo. Kubukhulu kutihleba.

Waphenjula masontshishi watshi,
Aw! Angiphiki lutsho. Ngiweva
phe amavi aho. Nempela ngeda
ino nemi. Nami ngeke ngitha-
nde kokuba unyeni wami eve koku-
tshi ngiyambisa kanje. Tutshi
nami ngingeke ngiyabule unyeni
wami engibamba angigojuse alanje ton-
take. Ngiyaggina ngqi kuphinga
ngeke uphinge ungibone. "

Nempela wahawula. Aphinjana
waphinga ~~End S. 482~~

11 JAN 1941

K13/27. Kuhlula.

482

7.

Inombatana ibitshomba. Icala kutshomba. Ingate yati koku-tshi inani. Kunesimwe sithathi itotshi itihlalele nje, ngetihathi tekucina kwelanga ive kuthi khafu. ~~Ubeke.~~ Ibone seyibovu.

Ukuphekile yona wayehleli, nje. Belika mahuko, nenina, neninahulu. Kusuka ninahulu ubatekela injaba yenombatana nezaluma nemwe unomo yawu beka kasi. ~~Ubeke.~~ Ubeke injoda.

Uyahleka ke ukuphekile. Uthe la esathi uyahleka, weva kuthi khafu. Uthe ethi uyabeka wafica esebovu tebu yiligati. Washaywa yiluvulo. Waphuma. Wafiqe liqhikita emyango.

Walimyenyetela wathi "kiihona no-
kuphuma kimi. Kubovu. Kuziligati."
Lathi lichikita "Hha! Ingane yekhwethu
ithombile! Wota la. ngena laha kwahulu
uhlale lahaya kasi. Wembathe ingubo
yaho yekulala wembote nelihanya.
Uthombile. usuhulile.

Wangena wahlala wembatha ingubo
yaho yekulala njengekuya lwa kwahle
yilichikita. Wasihlela sililo ehalela
kokutshi wate-wa holiseka wahula.
Usetolahla bunga ne abe yinombi ke ngoku.

Layamba lichikita lemba tinjauwu
leti netimukayo, lemba umphe-njulo,
uthi no netimanye netibovu. latshatha
tihlamvu tajiba (mabele nangadliwa
nyoni). Lathatha tihlamvu tefe. Labuya.
Lazibukula libwe lekudlela. lagaya ledosigaxa
sehlama.

Watshatsha lujengeti, wabasa unilo
wabonja sibaganga ngalehlama. esigovuta
ngelutshi, akwede

K13/27

482

kushube. Kuvishwe. akwephu-
le. akubeke ngembali kwa-
Huphekile. Atshi yidla nawu
utshi yihona utocina.

Wasidla, wasidla, siba-
ganga sibabesitshi nka.
Wasiceja. wahlala.

Layamba lichikita laphaka
kudla. Lagcigitela lipheka.
Laphaka. Langena kasalukati
la kugongele hona Huphekile.
Labeka kudla. badla. Kutshi
la kungena umunu nomjala
ayeke kudla Huphekile.

Lamyala, ke, lichikita
litshi, "ma kungena abanu
ungababulumisi. ma ku-
ngena bafwana ungababu-
lumisi. Ngitoya kokuhelala
incindwana, (amaha) notolok
utiphacela ngayo. Matinyo
aho ma eke abonwa yibafwa-
na ayophenjika abe bova nje

K13/27

ngeligati. Ungahleki iingahulumini
ma kufika manombatana uho
huhuma nje, uhleke kangane.
Awanahutsho manombatana.
Abamw nakambi yibafwana
nebamw nakajala. "

Baceje ke kudla ayambe lo
noyilichikita ahlangane ne-
manombatana esigoji sekhwabo
ka etshi uyoha insindwana.
Awatshela kwekutshi Hluphekile
utshombile.

Abe sephutshuma emaha-
ya ekhwabo apheke asheshise
Aphake. Aphakele esitsheni.
kuba yileyo iphume nesitsha
sekudla nokuvushuweyo
kuba yileyo iphume nesitsha
sekudla nokuvushuweyo, kuba
yileyo iphume nesitsha sekudla
nokuvushuweyo ekhwabo,
aconje kubo ka Hluphekile nako.

afike adle naye. Ahlale, ke,
a butshe naye Huphekile.

Bonina babone ngoba sekun-
yiloku enyamalele Huphekile. Ba-
songe luhuko lwabe nabeshuye
elweluka. Babutane kokutshi
uye ngaye Bangam boni ba
meme memete ehaya, atitshulele
nje Huphekile. Etshule njalo,
eva kokutshi uyamemetwa.

Salukati nesiwunina-
hulu sithi siyangena ekh-
waso sifige manambatana
ehlali hona. Sibone tinjiwo
tekudla etiko. Sibone ino
yembetshe elilongweni. Sitshi,
"Yibobani laba nabakendlini
yami?" Batitshulele nje. Sitshi
simisa luhuko elongweni
sibone umfuquhu wembeswe
ngengubo yekulala. Sitshi
"Wuhlola yini? Yini le ne -"

mbozwe ngenqubo laha?" Bati-tshulele nje. Sibuye site etiko sitshi sitohlanganisa unilo. Sifiq tinjiwo tekudla. Sitshi, "Wuhlola yini? Kubekwa yini lokudla endlini yami?" Ati-tshulele nje manombatana. Siphume salukati siye kuna-bothluphekile sitshi, "Wemshakati, nawu uhlola bo! Endlini yami kugqwele baru, nekudla etiko. Neno nembeswe ngesiphuku elibonweni. Sengike ngiyabente kokutshi yibobani. abangitsheli lutsho. Kojwa angibati kokutshi yibobani ngoba angisaboni."

Nabothluphekile angene exhibeni lesalukati. Akhangwe yikudla etiko. Abe sebona manombatana ehleli, nemwe

K13/27

itimboze ngesiphiki/saHuph-
ekile. Abe seabala ebabala
ngemehlo, abone kokuthi la-
manombatana awemiti le
nabahelene nayo. Abe se
conja ngehlotiyo kokuthi
Huphekile uthomile. Ungene
emgongweni. Lamanomba-
tana nahleli nawo, ete em-
gongweni waHuphekile.

Abe sephuma eya ku-
ninahulu waHuphekile
emshela kokuthi kugonji-
we kwabo mana. Huphekile
ungene emgongweni. Sithi
salukwati, "Hhako! Hheya!
Kaje sengihhlwe yini mina
kojwa? Kojwa bekulele ihli-
diyo. Bengingati kokuthi
Huphekile usengaba yino-
mbi hona ngokw nje!"

Abe sephuma ke nabo-
Huphekile ebikela bafati na-

helene nako, kokutshi kuhona
umgongo ekhwakhe. Setiva neti-
ngane tebafwana kokutshi thuphe
kile ungene emgongweni. Iiva
kuhuluma borina.

Bapheke kudla ke borina.
Bangene nako bakubeke etiko
batiphumele. Inombi ke tuku-
tshathe tidle tihlale. Tihulume
ma titojwa. Kunele kungene
umunw nje bathule barzambu-
lumisi. Aphume. Bahulume.
Nathuphekile ahulumele kasi.

§ Liphikita liloku limhelela
insindwana etiphagula ngayo
tohe tingawo netishisayo. Idela
kokuba anike amaha anga-
nuki tingazi. Nato aloku
etiphagula ngayo insindwana.

Bafwana bafike bemitu
nabahelene naye. Bangene ba
tomhulumisa belinga kumbhe-
kisa, atitshule nje. baphathe

luswadi bafike banthwansule
ngalo. Atitshulele nje angabaphe
nyuli. Bangcone, bangcone.
Atibukele nje. Baphume baya-
mbe.

Naye utshule nje ucaphela
ino zimwe, yekuthi ma eke
waveta matinyo nje wate wa
bonwa unfwana matinyo
ake, atophenjuka abe bonw
tebu njengeligati.

Babeholwa ngempela aba-
nwanwa zilyo njaba. Benga-
sho nekuthi, uye uyeke ku-
huluma nebafwana nje
ngena yekuba utokwedhula
ube yisifebe sekuhuluma
nebafwana ^{njalo} ngoba uhulume
nabo uthombile. Kemphe ke-
mpela phuphekile avale unom-
wabe angalokothi awurule.
Noma kemblekisa athule nje

angahleki noma beminisa, a-
thule nje angathethi. Bate bamv
shiyi.

Bonina bapheke njalo nje
bayise. Tiale tinombi. Kote
kome tingati kuthuphekile, kuphe-
kwa. ^{Kuter kuphuywe emgongweni} lamthathatisku neti-
ntathu, ceje toma. Imvama
nje, umunu na ephile kahle
tiba tinathu tisku, tome tingati
kunomunwe tome ngebesine
kunomunwe ngebesihlame.
Yena ke eloku ehleli laho la ebe-
hleli hora ngenkathi engena em-
gongweni.

ngoba phela tifique titshi
fu! tingati. Asukume a-
phumele kandle esitha. Abo-
ne esebovu. Ashaywe yihu-
valo. Aphenye. Ankwampune nge
munwe wekubomba, ngesan-
da sebuncle. Atike toke tingati.
Abye nemunwe ubovu. Kande
ukuba ash ashaywe yihvalo

K13/27

abona kahle kokuthi impela, impela, tingati tiphuma ngembili. Kube yihona ebikela liqhikita ke, limeluleke ngetindlela neta diways ma umunni erje.

Kutshi ke noma setomile tingati kuhlalwe nje kungaphumwa. Bonina bapheke bona. Kutshi noma tinombi kaje tigojukile ekuseni, tibuye mashona. Kutodlalwa. Kushikishwe. Kutshiwe yiligubuha noma yilicamba. Loko ke kwelukanisa kokuthi ave kuyilicece. Kudlalwa kokuba kulungelwa kuhipha inombr em-gonqweni wayo.

Kutomiswa lilanga, ke, leku phuma ecambeni. Ma kwaku ngenwe kuyingqibelo kote ku phumwe kuyingqibelo futshi. Ngisho kuhlalwe inyanga yohle, lilanga leku phuma

482
 loba elemgicibelo. Nabamwe
 bahlala lisontsha libe limwe,
 nabamwe bahlala abe mabili.
 nabamwe abe mathathu, naba-
 mwe bayiceje inyanaga. Huphe-
 kile yena wayiceja inyanaga.

Ngesihathi sebagonga kwa-
 le waye gonga ngenkathi kudli
 wa kudla nokusha, ekwindla.
 Lifike ke lilanga lekuphuma
 ecambeni.

Kusemnyamana, tivuke tinom-
 bi tohe naHuphekile, tiye kogeza
 imitimba efuleni. Kuyasa setibuyile
 Tiphuculane etihloko kome kutshi-
 qha. Kungasali lutho noluyilunwe
 le. Tohe letiyinanga yaHuphekile
 titophucula, naye aphucule.

Setitogqoba libovu ke, ngoku.
 Tigcobe wohe utimba kusale ihloko
 yajwa, ngoka nekuso bugqobine.
 Setitogaxa migaxo yato nephoth-
 we ngesikhonko. Ungaxo utokwe

K13/27

hla ngala nangala kwel^{ma}hlombe.
 Uhlanganiswe ngeliphudu nelelu-
 kwe kahle, elivalweni nake
 hlana, macanjana nehuvala.
 Ube sewutungeta utimba laha
 esiswini.

Tiphume, ~~ka~~ tisiphule umtshi-
 ki (Swani). Tohe tiwughine ma-
 finjo. Wegqwale licoma. Kube
 yileyo nombi iphatshe sitsha
 sayo. noma yisingyati noma yi-
 licoma. Tiphatshe likhuka.

Tiyambe wohe masimw
 akuleso sigoji, embila, nawefe,
 newematshanga, newetindlubi
 newemajumbi newebatata.
 Tifike esiswini, timbele umtshi-
 ki noqhiniweyo. Tibe tikhwebu
 tibe tibili netihulu, tembila.
 Tidlulele kunemuse yanomum-
 we umunu timbele umtshiki
 noqhiniweyo, tibe tihwebu
 tibe tibili. Tidlulele kunemwe

tede kona loko. kute kweggwale
 mahlomo ngemahlomo embila, no
 tophekwa lifuthu. Kubiwe ife
 tinya ngetinya. Kufikwe
 naketibatateni kumbelwe um-
 tshiki noqhiniweyo. Kumbiwe
 bobatata nababulu nababili,
 tiyambwe tohe tibatata tebamu
 timbelwe umtshiki ceje kube
 sekumbiwa bobatata nababili.
 Kute kweggwale tinya
 netiningi.

Kuziwe etijumbini. Kum-
 belwe umtshiki noqhiniweyo
 kumbiwe masinga namaki-
 li emajumbi. Kute kweggwale
 macoma emajumbi, ngoba
 tiyambwa tohe tijumbi, ne-
 mbonjwe, nganokufwanayo.

Inombi retetshweleyo te-
 dlulile emashumini namane.
 Tetshwele tithe shi. Ngisho
 nemathanga tiwabe ngama-
 bili esimwini. Ngisho imbumbi

ngisho kudla kuni. K13/27 482

Kobe lokw tikweda nje ati
tange tiqele kumunu. Tifuna
kudla nokutodliwa yibanu ke
tobuka kuphuma kwelicam-
ba

ngokw ke titojika ehaya nga
kuhlakampha kwelilanga. Ti
yambe tiyotshatha maboje,
mahadi namahulu emitini
la tingawatchola hona. Tinga
watsheleki. Phela betivuke ta-
cala ngekuya kotshota, senga-
kayi kofuna kudla.

Babe sebefaka kudla ema
bojweni emahadini. Baphike.
Bose, badle, badle nefe.

Yise aphume ahombe iyo-
mo athi nayi iyomo yabo (waye
hlabiswe iyomo Huphekile mhla
ephuma ecambeni lahe). Naba-
mwe bahlabiswa imbuthi, noma
betshembiswe iyomo. Ma bo-

shenjiswa iyomo kanye kutshiwe
abelethiswe lithunga.

Ihlabwe, ke iyomo leyo. Ihli-
dwe. Nayo ihlahlelwe. Iphek-
we. Kutshi emwini zekuseni
i, bacale bafike, banu beto-
bukela. Tshikishe tinombi.
Ngoba phela lithuma ligubuha
erdlini. Liphume liyambe li
tungeto umuti. Liyambe lihlabelela
Lile liyokuma esigcawini la
litosinela hona.

Akanu baninga nabayiti-
bukeli. Bafati bayakikita bathi
I-i-i-----! Nabo badlezane!
I-i-i, i-i-i-----! Nabo badle-
zane! Tisine, tisine, tisine, tisine
tinombi! Titiganklata kunjerya!
Tibuye tshikise tiseje.

Tibuye inombi leyo nekutisa
-e egubuheni layo, ihlabelele li-
gama layo nelihayileyo, ose
kutoshikishwa ngalo.

LaHuphekile lalithi:—
Kufike kusho yena, Tivume
tinombi.

"Huphekile - Wemaye maye bo!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Huphekile - Wemaye maye bo!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Huphekile - Wesokana lami we!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Huphekile - Wesokana lami we!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Huphekile - Ngabuthanda bugenge
 Tinombi - Hhiya bandla
 Huphekile - Ngabuthanda bugenge!
 Tinombi - Hhiya bandla!

Msho njalo, nje, uyasina uthe
 ngqi. Uyahomba, uyatshikota
 ngembili kwetinombi, nato tiya-
 mlingisa. Uyasina kanye kanye
 tisine tite tilale kasi. Tisine
 tite tiguce ngelijolo kamwekam-
 we. Huphekile esina ebulaleka
 emi ngembili kwato. Aceje ceje
 abuyele eluhleni kuphume
 namwe inombi ngayimwe
 ngayimwe netinyinanga yake

netiyimazenge. Ligenge u-
 muru wenombatana nonga
 tange acome yiloku atalwa.
 Leye nephimayo, nayo ito -
 phuma nme ngembili isine
 ibulaleke ikhombe itshikote.
 njengebucukwe bayo ithi: -

~~Nga~~

Inombi - ngabuthanda bugenge!

Tinombi - Thiya bandla!

70/7 Inombi - ngabuthanda bugenge!

Inombi - Thiya bandla!

Inombi - ngabuthanda bugenge!

Tinombi - Thiya bandla.

Ibuyele emuva kuphume nemwe.

Inombi - ngabuthanda bugenge!

Tinombi - Thiya bandla.

Inombi - ngabuthanda bugenge!

Tinombi - Thiya bandla!

Inombi - ngabuthanda bugenge!

Tinombi - ge! Thiya bandla.

Kuphume nemwe njalo yede loko,
 Isine ibulaleke, Ibuyele emuva.

kuphume nemwe. Tite tiphela tohe
 leti netiyimatshitshi.

Kube sekungena machukitem
 case amiselwa majuku, anyobel-
 wa. Lihaye ke lekucala lithi:-

"Lichikita - Wemaye maye bo!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Lichikita - Wemaye maye bo!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Lichikita - Wesokana lami we!
 Tinombi - Hhiya bandla
 Lichikita - Wesokana lami we!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Lichikita - Ngamthanda Mtshikoli!
 Tinombi - Hhiya bandla!
 Lichikita - Ngamthanda Mtshikoli.
 Tinombi - Hhiya bandla!

Kuphume nelimwe lichikita selihlehlile
 leli rebelisina, ngoba nawo atophu-
 ma ohe ate aphela etebula, esina
 ngemasoka awo, ate aseje. Na-
 wo masoka abukele njalo.

Lichikita - Ngamthanya Ngoza!
~~Tinombi~~
~~Hhiya band~~ Hhiya bandla!
 Lichikita - Ngamthanda Ngoza!
 Tinombi - Hhiya bandla!

atē aphelele wohe nawo ma-
chikita, e babala ngabanye bafwa
na nabayimasoka abo. Inom-
bi uyifiqe isina ite igintsho
te ngelisoka laryo.

Bomame ave besakikita!

Bothi I --- i i i i --- ! Nampo
badlezane! ~~i i --- i i i i!~~
nampo badlezane Phela!

Kusinwe, kusinwe, kusinwe,
kufele. Tingene endlini. Ti-
phume. Tizibukule mabojwe.
Kojwa tibe tical ngekugeza
tandla. Tiphake, tiphake,
tiphake, tiphake tiphake, ti-
phake! Tabele banu bohe na
bebetobuka ligubuha.

Nayise ephule inyama. Ayabe
nebanu nabe bagelile kokuba ba-
msite bamphathise. Netino-
mvi atabele yato. Atinike isonyo
ma. Majoda netisiva tidle
ihloko nehono. Bafati badle
sifuba nehlubulo. Tingane

tisikelwa yibonina. Jaluk-
ati tona tidla unede.

Ma sekuphelile ke kudla,
nabayala batophuza lijiki
Tisiva tiye kosenga tiqunge
umlaza tiphude, ngoba
lijiki ali ngu kubafwana.

~~Sekutophela~~ kohe ke. Ku-
hlakatekwe. Uphelile ke um-
gongowa uphekile.

Sekutothi ma setihlakatekile
tinombi tabuyela emakhwabo,
tifike tiphotho umgaxo nomuhle
wesikhonko. Ma tingakwati ku-
photha kahle, bonina batiphothele.
Lomgaxo, ke, tiye tithi ma tiyamba
tiwufake.

Letinombi, ke, ative tithomba
langa limwe. Noma tona tinanga-
mwe, tiye tishiyane kangane. Kutshi
ke, tilingane. Njengoba tiphuculile
nje emahanda, ngeke titishiye

timbo, tote tithombe tohe.

Ma tiyamba ke, noma tiya-
phi, titoyamba ngatine, ngatitha-
thu njengekwahelana kwato.
Tiphuculile ehanja, Tijimage-
nge. Safwana sebekila, nje,
kuisengatshi tingacalisa bona
kanti ngeke tibacalise.
Tote tijubwe yimachikita ato
kucala.

Nemwe inombi ithomba, i-
gongq kungeho mahla ne
njengembuti noma yiyomo ne
tohlabwa, mhla kuphothulwa
ungongq. Kunesimwe si-
hatshi, yise wenombi utoye-
zembisa Rokutshi uyoyihla-
bela iyomo mhla wate wahunge-
la. Kuthiwe leyo nombi
ibeletsiwe lithunga, yalibe-
letsiwa u yise.

ngeyathi yekuba tino-
mbi tiya kombela umtshiki

Kuye kwedeke, nemwe isimu isale
ingambelwanga umtshiki nge
siphosiso. Kwakuye kutshi
ufati nokuwanya ingembe-
lwanga isimu yaha umtshi-
ki, aole. Aye stinombini.
Ayobuta kokutshi mtshiki lo
awumbelwanga ngani. ~~umtshiki~~
abanzuse kokutshi mabaye
koyumbela yihona isimu yaha
ingeke yabuta. Sawumbele.

Nabamwe bahlabiwe
imbuti, njengemandla eyise
nabamwe bahlabiwe iyona.
Leyona ke, iye ibe yiligili
nje nelihle lekuba ibusisa una-
naho. Kube sekutshi ke ma ku-
phela inyanga njalo aphothele.
Kuphele inyanga aphothele,
kuphele inyanga aphothele.
Nomumwe athombe ceje
abe sevaleka nje. Kute ku-
be yitinyanga netiningi'enga

sephoteli. Kani akuho lutho nje,
Wediwa ngoba ubesavalekile. Abu
ye abobohe nje.

Ngoku ke umum ma ese-
loku elanjela nje, abe esago-
nga. Kuye kutshi ma e-
bona lona ligati lelo, asubele
ngemubingo wabende. Ayeke
kuhuluma nekwana. Anga-
wadi masi. Angangeni esibaya
ni. Ngoba fuma one tomo ti-
nyaga asebede misebedi le.
Nyalo ma sewamadi umbingo
wekucala, awhiphe. abingq
nomumwe. Sekoba yikuphila
kwahle ke loko. Tohe tinya-
nga sekoba yiloku kuyiloko.
Kube sekuthi ma leyo nombu
lana ite yastina, yameketa
kumyeni wayo, wabeka siso,
ivaleke kuphothela. Kube se-
kutshiwa idhubwe yinyanga
kute kwedhule tibe yisishiya

K13/27
Uwe ke ufati ma edlala na-
bamwe bafati aye athambe
nje, bate badlale ngaye
bacinise bathi ngqi. Bate
bathanje nekuncuma tinja
ba temuti wahe.

Uyesuka laho ufati u-
yakhwishita. Uthi kubo-
"Phumani laha, mira angi
nakubingiswa yinina. Gwa-
mi lomuti yambani."

Bathi bayaphenjula,
athi, "Thulani. Nithu angi
boni ngiyizomo jini? Nami
ngathomba. Ngatikha ti-
ngati ngemurwe ngati
beka libalele litho saka.
Angiwe ngiyisilima senu
ngathomba ngatikha tingati
ngatithi nkwapu ngemurwe
masani ke kungicinelas.

galolunya, ke, itale umum.

Iyamba kanyalo ke injaba
yemanombatanay.

77
Kuhula kwefwana.

Ufwana ma eyingane, ami-
li ti boyo. Hyati hulela nje e-
fwana nenombatana ngato
tohe tino. Kwehukana
ngetino nabachama ngato
ukute kubonakale kokutshi-
lo a fwana, lo yinombatan.

Kuyambe kuyambe, inoye-
fwana icale ihukuphale.
Iye ngekuhula. Kuyambe
kuyambe kube sengathi a-
ngabinca ufwana, ngoba si
kubanga mahloni ukubona
ejwabutela neno yake nge-
mbili kwebanu.

Kuyesuka laho, ibona
tibeke take tiqumbazane

ma sebebona loko bathule nye.
Kutotshi kusuka kube kumila
tida ngembali. nemahwapheni.

Nomumwe kucala ngekuba
kuhoshote livi lahe. Kuphume
ligilo libe yiligtubw. Kutshi ke
ngemuva kwaloko, utothi nye
esukw ufwana elele kahulu, ku
mane kuphume ino nengate
ingaphuma kuyena ngembali.
kuba sengathi kuvulwe si
rimbo nye kugelete ino neshu
bileyo, njengaleno neninyedayo
ma nijizisa ligiliva nina
bakesilungqini. Kube senga
thi kuthathwe wona fulawa
wacutshwa waphakwa. Kube
yincumbuncumbu nenjalo ke.
leno ayibone seyimthele ematha
ngeni. Ethuka avuke esemadi.
ngoba nawe ungaka nye, unge
thuka uchama ilele ubungo

K13/27

sachami

Yena ke, akuwona nemcha
mo yino nye nangayati.
Aruke. Aphume aye kobeka
enyango. Edhule aye emtini
nomumwe nabahelene naye
aye elilawini lebaswana
angene abarase ebata koku
thi yini le nephume kuye
ngembili?

Bathi Aji! Uthombile.
Asivulele tomo siyambe so-
kwehusela kuje. Nempela
bayambe. Naye lofwana
rothombileyo. ayambe netake
nabafwana nabahelene
naye bavulele ta bo. Baphu
me bayobusa esukin, bote ba-
tibuyise isitlangane lichona.

Ma belusile, nyatshelwa
ufwana lo kokutshi ate a-
thule du angahulumisi
munu. Ma munu chulumu

yena angaphenjuli Inombata
tana yona, angalokothi nje
ayivetele nematinyo. ma eke
wawaveta matinyo, uyoba
yisilima.

Rhaya, kuyasa tomo nya esibaye
ni. Majoda ajinge nje kokutshi
tomo tije yi. Baye ematini naba
helene nayo bafike nahona
tomo tingeho, kanti futhi neba
fwana bato abeho.

Babe sekhona kokuthi uho
na ufwana nothombileyo.
Babe sebefunisisa futhi ko
kutshi yimphi ufwana noku-
wuyena ethombileyo. Samuwa,
ngoba tisiva tisuke ~~trile~~ koku-
tshi bayabitana kokuthi mabaye
kokwelusa esoku ngoba kuthom-
be ufwana ukuthi.

Kube sekuhuluma tisiva nom

Yinjoda yakulowo muti la
kuthombe ufwana wahona.

Bahulumé indlela yekuphekela
ufwana imithi yekumcinisa,
imngenise ebusinesseni ngoba na-
ngo esethombile.

Bathathe tihlamvu tefe, ba-
thathe tihlamvu tajiba (libele)
bembe umphenjulo, timanje tawo
nembulama nemagxolo ohe na-
misa injoda. Athi efika netomo
mashona atimise esibayeni. Ati-
valele.

Naye, uyafika esangweni ufika
sebenhlangabeta ngehjengezi,
babase. Bapheke yohe lemithi
nebabayo. Bayibonjele ngehlama
yefe nemabele. Babonje ngehluthi
kuvushwe ceje bamnike adle
ngehluthi atē aceje.

Ufika netomo njalo useye
wageza wathi du. Egeza utimbe
wale.

Angahulumini nemanombatana.
angawahlekisi noma esemcuphulu
ta adle adle sibaganga, lulahlwe lu-
jengeti lolo nabebophekele kulo.

Abe sengena endlini ufwana.
Sebengena bohe banu behanya.
Sekungena kudla ngoba phe'a
kuphekiwe nje kwathiwa ngqi
kungene tihlobo ngetihlobo tekud
badle &

Amhleki manombatana
angahleki. Amkhulumise. Anga-
hulumini. Kubuthwe kudliwe.
Kube yilusuku noluhulu. Naye
ufwana adle ngempela. Esuthe,
Kute kufike siphathi sekulala.
bahlakateka ke. Balale. Kube
kuphelile njalo. Usethombile
ufwana.

Yena akangeni emgonqwe
ni njengenombatana. Ubona
kala ngekuvuka ebusuku
ate abuze ebusuku netomo.

Nabamwe bafwana, ma be
 thomba sebake bayiva injaba
 ixoxwa yibafwana nabahulu
 kokuthi umumu unele a-
 bone kuphuma ins nanga
 tange ayibone iphuma ku-
 yena ngembili, abe seyati
 kokuthi uyathomba. Ngako
 ke lowo fwana ufwanele a
 vuke abince. Ahiphe tomo
 hona esuku. Ayambe nato
 aye kotehela kuje. Afike
 ageze utimba efuleni, anga-
 dli lutho. Ate abuyisestomo
 ngesikhathshi sekwalela,
 baye bangabavusi nelite ba-
 fwana bakunemimwe miti
 kuye kubonakale ngako
 nje, kokutshi ufwana utho-
 mbile, ma kwukwa tomo
 tingaseho esibayeni. Balisa
 balaho ehaya balungise
 imithi yekucinisa ufwana

482

84a

K13/27

482

imngenise ebuyodeni.

Ngoku, ke, ma sethombwe
waceja ufwana, usetoba nehli-
diyo yesitungu. kube sengathi
angaba naye umngani wawe
wenombatana. Athi noma
eyamba, ihlidiyo yawe iloku
indwebile inesitungu sekuba
nemunu nasitshelayo kokuthi
nyamthanda. Noma ehleli ye-
jwa, noma elala, noma epha-
phama, noma eyamba yejwa,
kube hona situngu nangena-
kusitshela munu, sibe kehlidi-
yweni yawe.

Nyengoba besengishilo
kokuthi nomumwe ufwana
uthomba esephuka livi, nomu-
mwe athombe lingakaphuki.
Kuya njengehlobo tebanu.
nomumwe ke, iye ithi iphu-
ma leno. neye iphumelele,
abone ngayo kokuthi uyathomba

aphume ekaje ephupha kab
 Ephupha elele nenombatana
 eyibeba. Ayibebe, ayibebe, ethu
 swe yingoba eseva ethelwa
 yino nangayati. Imthela e
 mathangeni. Kube sengathi
 kuhumuka sivimbo nanga
 sati, sahumuka ceje savulde
 ino. Neno leyo yamthela
 waba madi. Kuzino nanga
 yati.

Uyaphaphama, ihlidiyo
 yaye yimbi. Ashaywe yilw
 valo noluceja kwesaba.
 Awuke aqabange angaciji,
 abinqe ceje ashaye tomo
 ayambe ayakweluseka kuje.
 Ate abuye mashaona esewu-
 gezile utimba, afike sebemphe
 kela imithu yekuscinisa, im-
 fake ebujodeni. Bomame
 baphake kudla, kudliwe ku-
 jabulwe. Kujabulwa kokuba

sekutholwe injoda: ehaya.

Ufwana ethombile. (13/27.

ngesihathi lofwana ekendle
netomo, ethombile, ihlidiyo yaba
ayiphumule. Iyaqabanga. Iqa
banga leno nemehlelejo. Uyejwa
laha endle. Unetomo nje, kuphela
ihlidiyo ihulumana yojwa, iyajinga.
Iya iyacoca. Ithatha ibeka.
Ayiceji.

Uthi Au! Ngate ngaphu-
pha incaba ngaphupha ngi
lele nenombatana. Ngate
ngayiva ino umnani, nenginga
tange ngiyiva yiloku ngatalu.
Sengiphaphama ngoba sengi
madi. Ngithelwe yino nengi
ngatange ngibone ingithela
ngembali.

Ihlidiyo yefwana ibe nelisha
la seleda amehlo ake anga
hlangani nebe nemehlo ebanu
ake nekuhulumana yojwa nge-

Ihlediyo. Ahulume kwekuthi
 "Hawu! Kojwa ngingayithola
 kanjani inombatana nenga
 vuma ke ngeda kuyona
 leno nebenqiyeda esuku
 kengive ukuthi noma ngi
 yeda kumum ngingere
 ngilele ingedeka yini?
 Ingaba mnani yini ifwa
 ne nebumnani nengibu
 ve esuku?

Ajinge ufwana kokutsh
 wenderjani. Ihlediyo yabe i-
 ngabi naku phumula. Kojwa
 ibe nesibinji sekuletha luvalo
 noluceja kwesaba, kepha luba
 nge mahloni. Acabange anga
 ceji unwanwa

nakehaya ayafika aka
 hulamisi mum. Uyathula
 nje. Nokuyima ^{nombatana kw-} mgeona uti
 thulele nje. Ate alala ethulif

Kutshi ma esepheja elala, anga
yiphuphi leno nabeyiphuphi. a-
phawule nahona laho, kokutshi
kwediwa yini kokuba angabe
esayiphupha leno nabeyiphuphi.
Futhi neno le nemthelileyo, ayisa
mphingji imthela? Akuphawule
koko loko.

Tohe nje ke tisenku, emva kwa
lesedo, afikelwe yimiqabango nenga
sile, nemweda afikelwe yimiqaba
ngo nemubangela mahloni. Noma
ebona manombatana awabeke
ngemahloni. Kube sengathi aya-
mbona kokutshi ngabangani ngawo
ma lwabona.

Amanombatana, ke, ma ebona
ufwana equbukile, ayamchokolota
naye, amchokolote ceje, naye awa-
cuphulute. behlukane ke.

Kojwa yena, akugabange kona
loku kweda, noma eseyiswa, ku-
be yiligugu kokuthi inombatana
yekuthini ingidlalisile.

Nanganelimwe bilanga athi ma
ehlangana nayo ayivimbavimbele
nje. nayo ithi thasi be sipanibani

ayishiye. behukane.

Ngoku, ke, imvelo icale ku-
sebeda kulofwana. Atibone kokutshi
uyamba nje uwufwana yena lu-
hlobo lwake. Inombatana yinombi,
ma eke weshela laba, angayibeba
yena inombi, eve lobuya bumna-
nji nake uaphupha ebweda.
Lemiqabango yche ifika kuyena
ayitsheli muni. Uqabanga ceje
ashaywe yiluvulo. Kube hona
mahloni newekubeka banu naba-
jala. Sengathi batombona kokutshi
nqabangani.

Kuthi la esaphethwe kahulu
yimiqabango nenje, alale. aphu-
phe kahle nje. aphuphe enenombi.
Eyiphethe eyidla kahle. Kuweyake
kahle. ayidle, ayidle, ayidle, ate
athunde. Ethuka, aphaphane.
Hawu! Kanti uyaphupha. Avu-
ke esemadi futhi yiyona leyano
neyake yaphuma mhla ethombayo
ashaywe yiluvulo. Avuke ayambe
hona esukw aconje efuleni ayoge-
za utimba wowe wake. Abuze.

Kuthiwe, ke, ushaywa yilitibuko,
 kunyasa, nyatijela matshambo,
 ngehlidiyo. atshi impela ngifwanele
 ke ngitijele matshambo ke ngitila-
 hle emanombataneni. Ke ngibone
 kokutshi iyiphi inombatana ne-
 ngavuma ingithanje. Ngate ngakha
 tshateka kangaka!

Athi ugayamba awabone
 manombatana. Awabone, awabone
 ayibone eyahe natozijamba e-
 hathi kwemanombatana. Abese
 zama ngebucikwe bwahle. Ayi-
 ngene ayeshela. Kube sekun-
 tshiwa lesi yesheli sahe. Beshelane
 beshelane bate batshanjane.

Angisayichubi ke laho, ngoba
 niyayati indlela yebanu betshanja-
 na.

Noma isimcomile inombi,
 ave etolala nayo njalo. Itokwa-
 la nayo, ngoba ayive iyisifeke.
 Itotshi ma ilale naye, nohla,
 ilinjile kute kuphele tityanga
 nomma titintathu, kanduba, iphi-
 nje ilale naye. nayo serjitibonile

kokutshi yalala kahle ayate yonakala
 yena ke ufwana uyafisa
 sengathi aphanz elala nayo tohe
 tisuku, kepha kungenakwejeka.
 manje, ma seke bahlanguana, kufike
 ligugu nelesabekayo kubona bobo-
 bili. Ufwana ashaywe yiluvulo no-
 lungane ma eqabanga ngalenombi.
 Eve kuduma sifuba. Ayithande.
 abe nemakloni sengathi angayi-
 bona ehlane ayigone ayicabule aye-
 de leno nemvanji nake wayeda
 yona.

yiyona ke leno neyeda ko-
 kuba aloku eshaywa yilitibw-
 ko. Kusebeda imvelo ngoku ku-
 yena. Usethola kweda tino na-
 ticonja ngehidiyo yake. Angere
 etotitshelwa uyise nerina. Man-
 mbatana nakhekaje ewabuka enga-
 qabangi lutshe, ngoku uhlangu-
 na nawo endleleni aqabange.

Utoyamba ayambe atibone
 kokutshi uhulile. Abuye ahethe e-
 khathi kwetinombi tahe. Aganwe
 yinombi nathanda kuganwa iyona.

ends 482